

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 5775333-03

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"ב ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 897

מסכת בבא קמא ס"א - ס"ז ♦ אהלות ג', ג' - ג', ז'

בס"ד, כ"ה תמוז תשע"ז

השבוע בגליון

- מה קרה למקווה כשהוסיפו לו ברזלים?
- מקווה מבטון
- המקווה הלונדוני
- הכנת מלכודת לתפיסת גנבים
- לרופף חבלי כביסה כמלכודת לגנב

- שימוש בעוף קפוא ככספת לדולרים
- דינם של שטרות הכסף בימינו
- עריכת פדיון הבן בשטרות כסף
- האם אפשר להחזיר אתרוג גזול לאחר סוכות?
- ההבדל בין חמץ גזול לאתרוג גזול

דבר העורך

מדוע בכתה אמו של ה"חפץ חיים"?

רבים הם הסיפורים והמעשיות על אמהות הדורות שעברו, אשר עשו כל שביכלתן כדי לאפשר לבניהן ללמוד תורה, ולא פעם שלחו את בניהן במסירות נפש ללמוד תורה מפי ראש ישיבה ששכנה בארץ רחוקה. בשעה שעמד בנן על מפתן הדלת, כשבידיו מזוודה מרופטת שהכילה כמה בגדים בלויים שקופלו באהבה שאין לה קץ ופרוטות מספר שהצליחה האם לחסוך מפת לחמה הצר, ידעו רבות מהן, כי ככל הנראה למשך תקופה ארוכה וממושכת לא יזכו לראות את זיו פניו של הילד הרך בשנים שנתלש מביתו החמים והאהוב. ואף על פי כן, ראש ישיבה נכבד, מצאצאיו של החפץ חיים, שיתף את קהל שומעי לקחו על אודות הנהגתה המופלאה והפשוטה של אמו של החפץ חיים, וכה היו דבריו: "סידור תפילה עתיק יומין שוכן בבית, אותו קיבלתי מאימי, בתו של החפץ חיים, זכר צדיק וקדוש לברכה. בשער הסידור כתוב שמה של בעלת הסידור, היא אמו של החפץ חיים. יום אחד התבוננתי היטב בכתב היד הגדול והעגלגל, המסגיר את גילו הרך של הכותב. הבאתי את הסידור לאימי ושאלתי אותה אם יודעת היא מיהו הילד שכתב את שמה של הסבתא על הסידור. היא השיבה בחיוב: כן, כתב יד זה, הוא של אבי זצ"ל, החפץ חיים בכבודו ובעצמו שכתב לאמו את שמה על סידורה, משום שהיא ידעה רק לקרוא אך לא לכתוב; כרבות מנשות ישראל הצנועות והכשרות בתקופתה, ועל כן ביקשה מבנה הקטן ישראלקה, שהיה בן שש, שיכתוב את שמה.

דף סב/א הוא גברא דבטש בכספתא דחבריה

שימוש בעוף קפוא ככספת לדולרים

מעשה ביהודי שעמד לעזוב את הארץ לתקופה מסויימת. לפני נסיעתו הוא מסר את מפתחות דירתו לידי שכנו ההגון והמסור, תוך שהוא מבקש ממנו כי יואיל מידי פעם להכנס אל ביתו כדי לוודא שהכל כשורה. לאחר מספר ימים הבחין השכן שהמקרה פועל, וברצותו לחסוך בהוצאות החשמל של בעל הדירה הוא וידא כי אין בתוכו מוצרים הדורשים קירור, וניתק אותו מזרם החשמל. עברו מספר ימים, והשכן שנכנס שנית לדירה הבחין שסרחון אדיר פשה בה. סריקה קלה העלתה שהמקרה לא היה ריק לגמרי. עוף קפוא שהיה מונח במקפיא, הפשיר והפיץ את ריחו הדוחה. בלא אומר ודברים נטל השכן את העוף והשליכו לאשפה. כאשר בעל הבית חזר מנסיעתו, לפני כל עיסוק אחר הוא ניגש אל המקרה, פתח את המקפיא, ומשנוכח שהעוף הקפוא איננו הוא פתח בזעקות שבר. התברר שבעל הדירה הטמין רבבות דולרים בתוך העוף הקפוא... המעשה המעניין הזה הוליד שאלות הלכתיות רבות, אשר העיקריות שבהן, כפי שמבאר הגאון רבי יעקב ישעיה בלוי זצ"ל (פתחי חושן פ"י סעי' ל"ט ס"ק פ"ט) נוגעות ישירות לסוגייתנו, כלהלן. סוגייתנו עוסקת בשתי הלכות שבהן אדם פטור מתשלום נזק לחבירו, משום שהוא לא ידע את ערכו של החפץ שניזוק בעטיו:

- א. אדם שקיבל על עצמו שמירה על דינר, והמפקיד אמר לו שהדינר עשוי כסף בעוד שלמעשה הדינר היה עשוי זהב, אין השומר חייב בדיני שמירה, אלא כשוויי של דינר כסף, שהרי הוא לא קיבל על עצמו שמירה על דינר זהב.
- ב. הגמרא מספרת על אדם שהזיק כלי של חבירו. בעל הכלי שתבע את המזיק, טען כי בתוך הכלי גם היו חפצים יקרים, ולפיכך על המזיק לשלם לו את ערכם. אך רב אשי הסתפק אם המזיק חייב בכך, מאחר שהוא כלל לא העלה על דעתו שבתוך הכלי גם היו חפצים יקרים, ושמה דין מזיק זה כדן אדם ישן שהניחו לידו כלים שהוזקו על ידו בשנתו, שהוא פטור עליהם, מאחר שהוא אנוס לחלוטין בגורמו נזק זה [זו דעת תוספות ד"ה ומי, הרא"ש, הרמב"ן ועוד. ועיי' ברשב"א שחולק]. להלכה פוסק הרמ"א (ח"מ סי' שפ"ח סעי' א' ע"י ש"ך שם סעי' ד') שהמזיק פטור.

עתה, כאשר נבחן את המקרה של העוף הקפוא ניווכח, שהשכן טוב הלב פטור מכל תשלום שהוא. שהרי אין לטעון כלפיו שהוא קיבל על עצמו שמירה על הדירה ובכלל זה על רבבות

צעילוי נשמת

הר"ר **חיים הלוי קליין** ז"ל
 ב"ר אליעזר ז"ל - אנטוורפן
 נלב"ע כ"ד בתמוז תשנ"ז
תנצב"ה
 הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **חנה יהודית בלכר** ע"ה
 ב"ר שבח ז"ל
 נלב"ע כ"ח בתמוז תשס"ט
תנצב"ה
 הונצחה ע"י חתנה ובתה
 הר"ר אריה דורה יעקבסון שיחיו - ת"א

צעילוי נשמת

הר"ר **משה מנחם חסדיאל** ז"ל
 ב"ר חיים שלמה ז"ל
 נלב"ע כ"ו בתמוז תשמ"ד
תנצב"ה
 הונצח ע"י בנו ידידנו
 הר"ר שאול חסדיאל ומשפחתו שיחיו ב"ב

לעילוי נשמת

מרת **שרה רבקה ברלינר** ע"ה ב"ר מאיר ז"ל
 נלב"ע כ"ח בתמוז תשס"ו **תנצב"ה**
 הונצחה ע"י חתנה ובתה הר"ר אבי ומאירה שונר הי"ו

הדולרים שהיו בעוף הקפוא, מאחר ששומר אינו חייב בדיני שמירה אלא על חפצים שקיבל על עצמו לשמור, והואיל ושכן זה לא ידע על קיום רבבות הדולרים, הוא גם לא קיבל על עצמו לשמור עליהם. בנוסף לכך, גם אי אפשר לטעון כלפיו, שבלא כל קשר לחיובי השמירה שלו, יש לחייבו מדין מזיק בידיים, על כך שבמו ידיו תפס את העוף המצחין על רבבות הדולרים שבתוכו והשליכם לאשפה, מכיון שאדם שהזיק חפץ מסויים ולא העלה על דעתו שיש בתוכו דברים יקרים, פטור מתשלום.

דף סב/ב יצאו שטרות... שאין גופן ממון

דינם של שטרות הכסף בימינו

הגמרא בסוגייתנו דורשת מן הפסוק (שמות כב/ח): "על כל דבר פשע", כי תשלומי כפל מושגים על גב רק כאשר החפץ הגנוב הינו בעל ערך עצמי, כגון: כוס, ספסל או כל חפץ אחר, שערכו נובע מחמת עצמותו של החפץ. אולם הגונב שטר חוב פטור מתשלומי כפל, מאחר ששטר חוב אינו חפץ בעל ערך עצמי, אלא כל מהותו היא כאמצעי לגביית חוב (רש"י ד"ה אין גופן ורש"י בשבועות לז/ב ד"ה מיעט שטרות). הואיל ושטר חוב נטול ערך עצמי, גם נאמר בגמרא (בכורות נא/א), שאדם אינו רשאי להעניק לכהן שטר חוב תמורת פדיון בנו, שהרי על האב לתת לכהן כסף או שווה כסף, ושטר חוב אינו בכלל הגדרה זו.

עריכת פדיון הבן בשטרות כסף: בתקופות קדומות שווי המטבע ביטא את ערכה האמיתי של המתכת ממנה היתה עשויה המטבע. בתקופות מאוחרות יותר החל השימוש במטבעות ובשטרות נטולי ערך עצמי, שהשלטונות קבעו שהם מייצגים סכום מסויים המצוי במרתפי אוצר המדינה. ויש, איפוא, לדון האם הגדרתם של שטרות כסף אלו היא כשטר חוב נטול ערך עצמי. לשאלה זו השלכה לגבי הגונב שטרות כסף, האם הוא פטור מן הכפל, וכן אם אפשר לקיים את מצוות פדיון הבן בשטרות אלו.

פוסקים רבים, בהם הגאון רבי יצחק אלחנן (שו"ת עין יצחק ח"א יו"ד ס' ל) והחזון איש (יו"ד הלכות ריבית ס' ע"ב אות י'), סוברים, כי אין כל דמיון בין שטרות חוב לשטרות כסף. שכן, דווקא לשטרות חוב, שמהותם הוא אמצעי לגביית תשלום, אין מתייחסים כחפץ בעל ערך עצמי. אולם לשטרות כסף, המהווים אמצעי תשלום ואפשר לרכוש תמורתם עולם ומלואו, יש להתייחס כאל חפצים בעלי ערך עצמי, שהרי ייעודם הוא לשמש כמטבע עובר לסוחר. לפיכך, הגונב שטרות כסף מתחייב בתשלומי כפל, ואדם רשאי לפדות את בנו בשטרות אלו.

לעומתם, סובר החתם סופר (שו"ת חו"מ סי' קפ"ז, יו"ד סי' קל"ד), כי אמנם, יש להתייחס אל שטרות כסף כאל חפץ בעל ערך עצמי, אך כל זאת בדברים שבין אדם לחבירו בלבד, כגון: תשלום כפל על גניבת שטרות כסף, וכדומה. אולם, אין האב רשאי לקיים מצוות פדיון הבן בשטרות כסף, שהרי פדיון הבן הוא מעשה מצווה, והתורה מצווה לתת לכהן "כסף", ואין אנו יכולים לכנות את שטרות הכסף של ימינו כ"כסף". כלומר: אף על פי שאפשר להגדיר שטר כסף כחפץ בעל ערך עצמי, עדיין אין הדבר מעניק לו שם של "כסף".

דף סו/א גזל חמץ ועבר עליו הפסח

האם אפשר להחזיר אתרוג גזול לאחר סוכות?

בסוגייתנו מבואר, שאדם הגוזל חמץ מחבירו בערב חג הפסח רשאי להחזירו לאחר הפסח ולומר לו "הרי שלך לפניך", למרות שחמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה ואין לו כל ערך כספי. זאת, מאחר שההפסד הכספי שנגרם לחמץ הוא "היזק שאינו ניכר" (רש"י סו/ב ד"ה הרי שלך לפניך), שהרי על החמץ עצמו אין ניכר שהוא אסור בהנאה, ואין התורה מחייבת אדם על היזק מסוג זה.

לכאורה, לפי האמור, גם הגוזל אתרוג מהודר מחבירו בערב חג הסוכות, רשאי להחזירו לבעליו לאחר החג ולומר לו "הרי שלך לפניך", למרות שכעת ערכו של האתרוג ירד פלאים, שהרי ההיזק אינו ניכר, ואם כן אין הבעלים רשאי לתבעו לשלם את שווי הגבוה של האתרוג כפי שהיה בערב החג. אולם הפוסקים נחלקו בהלכה זו.

לדעת הפרי מגדים (או"ח סי' תרנ"ו במשבצות הזהב ס"ק א'), אכן, כפי שהגוזל חמץ ומחזירו לאחר הפסח, הרי הוא נפטר בכך מדין גזילה, מאחר שבפיו טענת "הרי שלך לפניך". כך גם הדין לגבי אתרוג, שאפשר להשיבו לאחר חג הסוכות [עיי"ש שנשאר בצ"ע שמה צריך לשלם מדינה דגרמין].

ההבדל בין חמץ גזול לאתרוג גזול: אולם הפתחי תשובה (חו"מ סי' שס"ג ס"ק א') כתב, שיש החולקים על כך וסוברים ששני המקרים אינם דומים זה לזה. שכן, כאשר נתבונן, נבחין בהבדל יסודי בין חמץ שעבר עליו הפסח לאתרוג שעבר עליו חג הסוכות. שהרי החמץ שעבר עליו הפסח אינו שונה במראהו מכל חמץ אחר שנאפה לאחר הפסח ומותר בהנאה, ובאמת "אין ניכר" עליו שהוא אסור בהנאה. על כן הגנב רשאי לטעון כי איסור ההנאה מן החמץ הוא "היזק שאינו ניכר", ומותר לו להניח את החמץ לפני בעליו ולומר לו "הרי שלך לפניך". שונים הם פני הדברים לגבי אתרוג, שהרי הכל יודעים שלאחר חג הסוכות שווי של האתרוג הוא אפסי, ועל כן הנזק נחשב כניכר ומוחשי ואין הגנב רשאי לטעון שהעובדה שאין שימוש באתרוג לשם מצווה היא "היזק שאינו ניכר" [עיי"ן בפת"ש שכתב, שניידן זה תלוי במחלוקת ראשונים].

משכבר החזקתי את הסידור בידי, רפרפתי בדפיו הצהובים מיושן, ופה ושם גללו לעיני כתמים שיצרו שקערוריות בדפי הסידור, היו אף מילים שנשטטשו מעט מדמעות שזלגו עליהן.

אימי שהבחינה במעשי, סיפרה לי כך: על סבתי, אמו של החפץ חיים, לא תמצא אף אדם שיאמר לך שהיא היתה בעלת ניסים, צדקנית מפורסמת וכיוצא בזה, אבל אני זוכרת שבשלהי ימיה, כאשר כבר נתפרסם שמעו של בנה בכל רחבי העולם, נגשו אליה אחדים ממקורביו של החפץ חיים ובקשו לשאול את פיה, במה זכתה לבן שיאיר את עיני העולם. היא, שלא תלתה זכות זו במעשיה, השיבה להם כי אל להם להפנות שאלה זו אליה, שכן, לא זכור לה דבר מיוחד שהיא יכולה לייחס לעובדת זכייתה המופלאה. הנוכחים ניצלו את ההזדמנות, ושובו והפצירו בה, שמא בכל זאת, יש איזה מעשה קטן שאת אינך מייחסת לו חשיבות אך יש בו כדי להאיר את התעלומה? לא! לא! איני זוכרת. אבל אם אתם שואלים אני יכולה לומר לכם דבר פעוט אחד: לפני חתונתי, ביקשה אימי המנוחה לשוחח עמי קצרות, וכה היו דבריה: בת! הקשיבי לדברי. אנו מצויים לגדל את בנינו לתורה וליראת שמים. על כן אני מבקשת ממך: בכל עת פנויה, טלי סידור זה לידיך, והעתירי תפילה לפני בורא העולם שתזכי לגדל את ילדיך לתורה וליראת שמים, ואל תשכחי להזיל דמעות בעת תפילתך. בסיום דבריה, העניקה לי סידור ובו תפילות וספר תהלים. זה כל מה שעשיתי, סיימה בתמימות אמו של החפץ חיים. בכל פעם שסיימתי את עבודות הבית, או אף כאשר הנחתי סיר תפוחי אדמה על האש והמתנתי כמה דקות לסיום הבישול, היית נוטלת את הסידור שקיבלתי מאימי ע"ה ובוכה בדמעות שלישי לרבש"ע שיחון את עיניו של ישראלקה שלי ואזכה לגדל אותו לתלמיד חכם וירא שמים.

אלו הן הדמעות שהרטיבו את הסידור הזה, אמרה בתו של החפץ חיים, דמעות של אמה יהודיה ששזרה לכל אורך חייה את מאוויה היחיד, לראות את בנה גדל בתורה וביראת שמים, ואכן זכתה לכך.

יתן הקב"ה בלבנו את התבונה להעתיר ולבקש עבור צאצאנו שיזכו לגדול בתורה וביראת שמים.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או עובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף סב/ב ומדת תשלומי ארבעה וחמישה

תשלומי ארבעה וחמישה על עגל זהב בסוגייתנו מובא, שהגונב שור או שה, נקנס להשיב לבעלים פי ארבעה או חמישה משווי הגניבה. במדרש (שמות רבה וילנא פרשה ל') אנו מוצאים תשלום שונה לחלוטין, המדרש מספר: "אמרו ישראל להקב"ה. לפי ששור גנבנו ועשינו עגל, לפיכך ה' בקר שילמנו תחתיו שמתו תחתיו אבותינו במדבר".

המהר"ל דיסקין זצ"ל עומד על מדרש פליאה זה, מה כוונת המדרש באומר שמתו תחתיו שילמו תשלומי ארבעה וחמישה על חטא העגל, בכך שמתו במדבר? ומבאר באופן נפלא בספרו על התורה (דף ק"ו):

כידוע, בני ישראל שהלכו במדבר, תרמו פעמיים מחצית השקל, לבניין המשכן ולקורבנות הציבור (עיי"ן רש"י שמות ל"ט). יוצא איפוא, שבני ישראל שמנו שש מאות ריבוא נפש, נתנו שש מאות אלף שקלים.

והנה, בחטא העגל השתתפו שלשת אלפים איש (שמות לב). עבור חטאם, על שניצלו את ממונו של הקב"ה לעשיית עבירה חמורה מעין זו, היה

מה קרה למקווה כשהוסיפו לו ברזלים?

מבואר בסוגייתנו כי גם אם כלי חובר לקרקע באופן קבוע, אין דינו של הכלי משתנה לעולם, ולפיכך הוא ממשיך לקבל טומאה גם לאחר חיבורו לקרקע ואין הוא נחשב כחלק בלתי נפרד מן הקרקע, שכידוע, אינה מקבלת טומאה. עם זאת, כאשר חיברו אל הקרקע חפץ שאינו כלי, כגון אבן, ולאחר חיבורו אל הקרקע חקקו באבן צורת כלי, אין הכלי החקוק נחשב ככלי אלא לגבי דינים מדאורייתא, אך לגבי דינים מדרבנן הוא נחשב כקרקע.

סוגייתנו מהווה כר נרחב לדיון מסועף בין גדולי הפוסקים, שנדרשו לתרץ את דברי סוגייתנו הסותרים את דברי הגמרא במסכת בבא בתרא (ס/ו). למעשה, הנודע ביהודה (תנינא סי קמ"ב) והגר"א (באור הגר"א סי ר"א ס"ק ל"ד) פסקו, שיש להחמיר כדברי סוגייתנו, שלגבי הלכות מדאורייתא אין להתייחס אל הכלי המחובר לקרקע כקרקע.

הכרעת הנודע ביהודה והגר"א השפיעה הלכה למעשה במקומות מגורים רבים של יהודים ברחבי העולם, אשר ביקשו לבנות בהם מקוואות בצמוד לגדות הנהרות, אך פעמים חפירה על שפת נהר נתקלת בקשיים מרובים, והיו שהציעו להביא חפצים קשיחים אל שפת הנהר, לחברם לקרקע ולאחר מכן לחקוק בהם כלי קיבול למים. אולם, מאחר שהפוסקים הכריעו, כי לגבי דינים מדאורייתא יש להתייחס אליהם כאל כלי ולא כאל קרקע, מקווה זה פסול, שהרי מן התורה אין הטבילה מועילה אלא במים המכונסים בקרקע ולא בכלי (תורת כהנים ויקרא יא/ו).

מקווה מבטון: כאשר אנו מתבוננים במקוואות של ימינו העשויות מבטון, יש להבין מדוע המקווה כשר, הרי יציקת הבטון יצרה בור מים שהוא בעצם כלי גדול המחובר לקרקע, וטבילה בכלי, כאמור, אינה מועילה.

למעשה יש להבדיל בין שני סוגי מקוואות העשויות מבטון. בעבר, היו נוהגים ליצוק בטון בלבד, ללא תוספת של ברזל בניין. על עשיית מקוה באופן זה כתבו הפוסקים (שו"ת צמח צדק יו"ד סי קע"ב, שו"ת מהרש"ם ח"ב סי ק"ב), שאין בור המים נחשב כלי, שהרי אם ינסו להרימו הוא יתפורר, ולפיכך, המקום היחיד שבו הוא יכול לאכלס מים הינה הקרקע, וממילא הקרקע נחשבת כמקומו הקבוע של בור המים ודינו כקרקע.

המקווה הלונדוני: אולם בשנת תרצ"ג, כאשר התעוררו פקפוקים על המקווה הישן שבלונדון, נבנה שם מקווה חדש, ולראשונה בבניית מקוואות, שילבו ברזל בניין ביציקת הבטון (מוריה שנה ח' במבוא לתשובת מהר"ם שפירא). עתה, כאשר נוצרה אפשרות פיזית להעתיק את בור המים ממקום למקום, שהרי הבטון והברזל יוצרים חומר חזק שאינו מתפורר, התעוררה מחלוקת רבתי בין הפוסקים.

היו שהכריעו, כי מקווה זה פסול לשימוש. כדעתם סבר גם הגר"י וויס זצ"ל, שאף מספר, שכאשר עמד בראש בניית מקווה מפוארת, התנה עם קבלן הבנייה שלא ישתמש בברזל לצורך בניית בור המים. אולם הגאון רבי חיים עוזר גרודזינסקי זצ"ל, הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל ופוסקים רבים אחרים התירו את השימוש בבור מים שיצוק מבטון ומברזל.

עיקר סברתם של המתירים את השימוש במקווה העשוי מבטון ומברזל מתבסס על כך, שאמנם אפשר לטלטל את בור המים ממקום למקום, אך הואיל ואין דרך העולם לעשות כן, ולא נשמע כדבר הזה, בטל בור המים לקרקע ואין דינו ככלי (ע"ע בשבט הלוי ח"ה שכתב להקל. בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"א שדן לגבי הברזלים האם הם מקבלים טומאה, ומצדד להקל. ועין בדברי יואל יו"ד סי ע"ז ובמנחת פיתים יו"ד סימן רע"א שפוסל).

הכנת מלכודת לתפיסת גנבים

מבואר בסוגייתנו שבעל כרם רבעי צריך לציין אותו בפזיזו רגבי אדמה סביב הכרם, כדי שלא יכשלו בני אדם באכילת פירותיו מחוץ לירושלים בלא פדיון. גם מטע של פירות ערלה יש לציין על ידי פיזור חרסית [שבירי רעפים - רש"י] סביבו. אולם לדעת רבי שמעון בן גמליאל, הצורך בעשיית סימנים על פירות ערלה ופירות רבעי הוא בשנת השמיטה בלבד, אשר בה פירות השדה הם הפקר ומותר לכל אדם ליטול מהם ללא רשות בעל השדה, אך בשאר שנים, "הלעיטהו לרשע וימות", כלומר: מאחר שהנטול את הפירות בלי רשות הבעלים הרי הוא גנב, אין אנו מצווים למנוע אותו מאיסור.

הטעם ל"הלעיטהו לרשע וימות": רבים הם המפרשים הטורחים לבאר מדוע לדעת רבי שמעון בן גמליאל אין מצווה להזהיר את היהודי שלא יכשל באיסור, כפי שאנו מצווים על כך בכל התורה. הש"ך (יו"ד קנ"א ס"ק ו, עיי"ש בדגול מרבבה) מבאר שאמנם מצווה על כל יהודי להזהיר את רעהו לבל יעבור על איסור, אך כאשר הלה עומד לעבור עבירה במזיד אין אנו מצווים למנוע אותו מכך. מעניין גם לציין את דברי החזון איש (דמאי סי"ח ס"ק ט) המבאר שיהודי צריך להרגיש שעל ממון הזולת תלוי שלט ענק: "גזול! אסור לקחת!" ואם הגנב אינו שת את ליבו לכך, אין מוטל עלינו להתאמץ ולהודיע לו שבמעשהו הוא עלול לעבור על איסור נוסף.

עם כל זאת, דעתו של בעל חוות יאיר אינה נוחה מהסבר כלשהו והוא נותר בתמימתו, מדוע באמת אין מצווה להפריש גם אדם זה מאיסור. שאלה זו ניקרה עמוקות בליבו של החוות יאיר (שו"ת, סימן קפ"ה וסימן קמ"ב), עד שהוא מסיים ואומר: **"ומי שיעלה ארוכה למכתו, רופא אומן יקרא"**.

עליהם לשלם פי חמישה מערך עצמם. ערכו של אדם מגיל עשרים עד גיל חמישים, הוא חמישים שקל כמבואר בפרשת ערכין. אם כן, לצורך כפרתם היה צורך בסכום של שבע מאות וחמישים אלף שקל, שהוא הסכום של פי חמישה מערכם. ולפי שכאמור לא שילמו בני ישראל אלא שש מאות אלף שקלים, שהם ארבעה תשלומים, אך התשלום החמישי נמצא חסר. על כך אומר המדרש, ששלושת האלפים איש שהרג משה לאחר חטא העגל היו עבור אותו תשלום, שהרי 3000 כפול 150,000 = 450,000. זוהי כוונתו "ה" בקר שילמנו שמתו אבותינו במדבר".

דף טה/א כי ניים ושכיב רב אמר להא שמעתא **בין חלומו של רב לחלומו של הקיסר פעמים רבות**, כך גם בסוגייתנו, כאשר רב ששת רוצה לערער על דבריו של רב הוא מקדים ומתבטא במילים "כי ניים ושכיב רב אמר להא שמעתא". דהיינו: דברי רב אלו נאמרו בשנתו ותוך כדי חלומו. **דבריו אלו** של רב ששת טעונים הבנה, שהרי אף אם רב חלם על כך בחלום הלילה, הרי יש לכך חשיבות רבה, ומדוע רב ששת השתמש בעובדה זו כדי לערער את דבריו?

שמענו לבאר זאת באופן נפלא: בגמרא במסכת ברכות (נד/א) נאמר, כי אין מראין לו לאדם בחלומו אלא ממה שהרהר במשך היום שחלף. כלומר, מחשבותיו והרהוריו של האדם במשך היום, נשנים בחלומו. כך מספרת הגמרא שכאשר הקיסר דרש מרבי יהושע בן חנינא שיודיע לו על מה הוא יחלום בלילה, צפה עבורו רבי יהושע חלום ביעותים, ואכן, לאחר שהמלך חשב במשך כל היום על החלום הנורא, הוא אכן חלם עליו.

עתה, ייתן להבין את כוונת רב ששת, שאמר, כי אם רב חלם על כך בלילה, ככל הנראה הוא גם חשב על כך ביום. ואם בכל זאת הוא לא הורה הלכה זו בבית המדרש, כאשר היא חלפה בראשו, אות הוא שהוא עצמו עדיין לא החליט כן להלכה, ועל כן מותר להקשות על כך...

כחו של מנהיג

עשרים ושתים שנה, מספרת הגמרא בסוגייתנו, התקשה רב יוסף בקושיה ששאלו חבירו רבה. רק כאשר הוא התמנה לראש ישיבה, בו ביום הוא תירצה.

הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, שהעמיק לחקור ולדרוש במאמרי חז"ל ובהליכותיהם מעורר, כי הדברים טעונים הסבר, מה השתנה בו ברב יוסף ביום שהתמנה לראש ישיבה. האם נתווספה לו תובנה חדשה, הסתכלות אחרת, שאיתה עלה בידו לתרץ קושיה שבמהלך עשרים ושתים שנה לא עלה בידו ליישב?

לפני שמיישב הגאון שאלה זו, הוא מקשה גם על הגמרא במסכת סנהדרין (נב/א) בה מובא, כי אחת מן הטענות כלפי נדב ואביהוא היתה על כך שהיו אומרים כלפי משה ואהרן: "מתי ימותו שני זקנים הללו, ואני ואתה נהניג את הדור". לכאורה, הרי נדב ואביהוא היו מגדולי דור דעה, וכפי שכתב רש"י שהיו שקולים כמשה ואהרן (ויקרא יג). אם כן, האם ניתן להעלות על הדעת שכונתם היתה לשררה גרידא?

מבאר רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, כי מדרכי שמים שכאשר אדם מתמנה על הציבור, הוא מקבל כוחות רוחניים למעלה ומעבר למדרגתו שלו, כדי שיוכל להנהיג את הציבור באופן הראוי ביותר. בשל כך ביקשו לעצמם נדב ואביהוא את שרביט הנהגת הדור, כדי להתעלות במדרגתם הרוחנית. כך גם רב יוסף, זכה לתרץ את הקושיה העצומה, ביום שנתמנה לראש ישיבה, כיון שבאותו יום ננסכו בו כוחות חדשים ורמים, שבעזרתם הוא התעלה במעלות התורה והיראה.

הכנת מלכודת לתפיסת גנבים: על כל פנים, יש לברר, האם כשם שאין חובה להתריע בפני גנב על איסור הכרוך ב"מלאכתו", כך גם אין צורך להתריע בפניו על תקלות שונות העלולות להקרות בדרכו, כאשר הוא ייכנס למקום הגניבה? ואולי גם מותר להציב איזו שהיא מלכודת לגנב ממנה הוא עלול להנזק?

במסכת דרך ארץ רבה (פ"ה) מסופר, שרבי יהושע הלין אורח בעליית ביתו, וכדי שהאורח, שלא היה מוכר לו אם אדם הגון הוא אם לאו, לא יוכל ליטול חפצים ולהמלט בחשכת הליל, נטל רבי יהושע את הסולם המוביל אל עליית הבית וממנה. ואכן, האורח לא אכזב, ובחצות הלילה כאשר ביקש להימלט עם שללו הרב, הוא לא הרגיש בהעדרו של הסולם, ובשעה שהוריד את רגליו כדי להניח על שלבי הסולם, הוא נפל ושבר את מפרקתו. הרי לנו, לכאורה, כי מותר להטמין מלכודת לגנב.

אולם, הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל כתב (שו"ת מנחת שלמה ח"ג ס' ק"ה), כי אסור להטמין מלכודת העלולה לגרום חבלות לגנב. לדבריו, גם רבי יהושע לא התכוון להטמין מלכודת לאורחו, שהרי אילו היה הלה מתבונן קמעא, הוא היה מבחין בהעדרו של הסולם. וכל כוונתו של רבי יהושע היתה לאלץ את האורח להמתין בעליית הגג עד שיתעוררו בני הבית בשחרית, אך לא כדי שישבור את מפרקתו או איבר חיוני אחר.

חובה להציל גנב מן הסכנה: לא זו בלבד שאין לגרום פציעות וחבלות לגנב, אלא גם כתב הפתחי תשובה (יו"ד ס' רנ"א ס"ק א'), שלדעת פוסקים רבים, גם אם גנב ידוע ומפורסם נקלע לסכנה, **חובה להצילו**, שהרי הוא מומר לתאבון ולא מומר להכעיס.

לרופף חבלי כביסה כמלכודת לגנב: באחת משכונות בני ברק פעל גנב סדרתי, שנהג להעזר בחבלי הכביסה, כשהוא מקפץ בלוליינות מחבל כביסה אחד לרעהו. אחד התושבים הגה רעיון מבריק, ולפיו, ירופפו דיירי הקומות העליונות את חבלי הכביסה, וכך, הגנב יטפס, יקפוץ, יתלה על חבל רופף, יצנח ארצה ו...

אולם, ישראל מאמינים בני מאמינים, אינם פועלים בלא להתייעץ עם רבנים, שהורו להם כי הדבר אסור לחלוטין, שהרי אם מצווה לסייע לגנב שנקלע לסכנה, ודאי שאין להכניסו אליה (ספר חכם לב י"ק מצוות). רב פיקח מתושבי העיר, יעץ לתושבי השכונה, כי אם אין ברצונם ליפול כפרי בשל לידי הגנב, עליהם למחר ולהסיר את חבלי הכביסה לחלוטין, כפי שנהג רבי יהושע, שהסיר את הסולם מעליית הגג.

לעילוי נשמת

הרב **גרשון שיין** ז"ל

בן הרב ברוך מרדכי ואסתר מיכלא ז"ל
נלב"ע כ"ח בתמוז תשס"ט **תנצב"ה**
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **נחמן שבתי גלינסקי** זצ"ל

בהרה"ג ר' יעקב יצחק שליט"א
נלב"ע כ"ז בתמוז תשנ"ט
והר"ר **אליעזר הכהן זילברברג** זצ"ל

ב"ר יעקב משה זצ"ל

תנצב"ה

לעילוי נשמת

רון סיני ז"ל

בן יבדלחט"א גדעון בנימין איתמר ז"ל
נלב"ע כ"ה בתמוז תשמ"ט **תנצב"ה**
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הילד **אליעזר וידר** ז"ל בן יבלחט"א הר"ר דב שיחי'

נלב"ע כ"ז בתמוז תשמ"ט **תנצב"ה**

הונצח ע"י הוריו ידידינו הר"ר דב וזוג' מרת **מלכה וידר** שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
בכל יום משנה אחת
הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: 3029*

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

